

HAZRETİ ALİ-Sempozyum Bildirileri-

İzmir 2009, XIII+583 sayfa

Necdet ŞENGÜN*

DEÜ. İlahiyat Fakültesi, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı ve T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı İzmir İl Müftülüğü işbirliğinde 24-25 Ekim 2007 tarihlerinde düzenlenen ulusal HAZRETİ ALİ sempozyumu, yine DEÜ. İlahiyat Fakültesi Dekanlığı ve Samed Dede Külliyesini Yaptırma Yaşatma ve Cemevi Derneği'nin katkılarıyla ve HAZRETİ ALİ-Sempozyum Bildirileri-(İzmir 2009) adıyla yayımlanmıştır. Editörlüğünü DEÜ. İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Rıza Savaş'ın yaptığı ve Tıbyan Yayıncılık tarafından basılan kitabın hazırlanmasında, yine DEÜ. İlahiyat Fakültesi öğretim elemanlarından Prof. Dr. A. Bülent Ünal, Öğr. Gör. Dr. Sabri Yılmaz, Arş. Gör. Hasan Hüseyin Ballı ve Arş. Gör. Fatih Topaloğlu'nun büyük katkıları olmuştur. Kitabın basımı ve dağıtımını ise, Samed Dede Külliyesini Yaptırma Yaşatma ve Cemevi Derneği üstlenmiştir. Kitabın hazırlanması, basımı ve dağıtımında ve böylece tertip edilen sempozyumun kalıcı hale gelmesinde emeği geçen herkes, ilim camiasından bir teşekkürü hak etmiştir.

Yukarıda belirtilen tarihlerde, yoğun bir ilgi ile karşılanan bu sempozyumun kitaplaştırılmış olması son derece memnuniyet vericidir. Fakat aradan geçen yaklaşık bir buçuk yıllık zaman zarfında sunulan tebliğlerin sıcaklığı hala kendisini hissettirmektedir. Üstelik sempozyum üzerine ayrıntılı bir tanıtım, Arş. Gör. Hasan Hüseyin Ballı tarafından e-makâlât Mezhep Araştırmaları, I / 1 (Bahar 2008), ss. 61-69:

<http://www.emakalat.com/index.php/emakalat/article/viewFile/9/5>'de yayımlanmış, bu ayrıntılı tanıtımın bir özeti de DEÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 2007, Sayı: XXVI, ss. 163-168'de sunulmuştur. Hem bu nedenle hem de okuyucuları tebliğlerle baş başa bırakmak gayesiyle bu sempozyum kitabı tanıtımında fazla ayrıntıya girilmemiş, daha çok kitabın şekli tanıtımı uygun görülmüştür.

Elimizdeki bu sempozyum bildirileri kitabı, Hz. Ali ve Alevîlik üzerine duayen bir isim olan, Muğla Üniversitesi eski rektörü Prof. Dr. Ethem Ruhi Fıçlalı'nın takdim yazısı ve dönemin DEÜ. İlahiyat Fakültesi dekanı Prof. Dr. Hüseyin Elmalı ile Diyanet İşleri Başkanlığı İzmir İl Müftüsü İbrahim Acar'ın açılış konuşmalarının metinleriyle başlar. Kitap, iki gün boyunca devam eden

* Arş. Gör. Dr., DEÜ. İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalı e-posta: necdetsengun@hotmail.com

sempozyumda sunulan bildirileri ve müzakerelerinin tam metinlerini muhtevî ve her biri bir bölüm olarak da kabul edilebilecek olan bir açılış paneli, altı oturum ve bir değerlendirme oturumundan oluşmaktadır. Her biri ayrı bir başlık taşıyan ve kitapta adeta birer bölüm olarak tertip edilen açılış paneli ve oturumlarda, Türkiye'nin değişik üniversitelerinden sempozyuma katılan bilim adamları tarafından Hz. Ali'nin pek çok yönü tartışılmıştır.

Kitabın 9-52. sayfaları arasında, kitaba giriş olarak da telakki edilebilecek olan ve başkanlığını Prof. Dr. Ethem Ruhi Fıçlalı'nın yaptığı, "Günümüzde Hz. Ali'yi Tanıma ve Anlama" başlıklı açılış paneli yer almaktadır. Bu kısımda ilk olarak yazar Haydar Kaya'nın daha sonra da sırasıyla Dünya Ehl-i Beyt Vakfı Genel Başkanı Fermani Altun'un, TBMM. Kütahya Milletvekili Dr. Hüseyin Tuğcu'nun, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Osman Eğri'nin ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan Onat'ın konuyla alakalı görüşleri yer almaktadır.

Birinci oturum / Birinci bölüm (ss. 53-158), "İslam Mezhepleri ve Hz. Ali" başlığını taşıy ve oturum başkanlığını Prof. Dr. Hasan Onat yapmıştır. Bu oturumda ilk olarak Prof. Dr. Saffet Sankaya, *Bektaşî ve Alevî'lerde Hz. Ali'nin Tanınlaştırılması İddialarına Dair Bir Değerlendirme* adlı bildirisini sunmuştur. Daha sonra Doç. Dr. H. İbrahim Bulut'un, *Şii-Usuli Gelenekte Hz. Ali ve İmametinin Dayanakları: Şeyh Müfid Örneği* adlı bildirisi gelir. Dr. Cenksu Üçer, *Hakk-Muhammed-Ali (Üçler) Telakkileri Çerçevesinde Alevilikte Hz. Ali*; Yrd. Doç. Dr. Şevket Yavuz da *Kahramanlık Arketipinin İslam'da İnşası veya Hz. Ali'nin Müslüman Kolektif Tasavvurunda Oluşumu* adlı bildirilerini sunmuşlardır. Bu oturuma müzakereci olarak katılan Yrd. Doç. Dr. Necdet Subaşı, tebliğ metinlerini ve ilk oturumun işleyişi üzerindeki müzakerelerini ortaya koymuştur. Daha sonra tebliğciler söz alarak müzakerecinin kendilerine yönelik eleştirilerine cevaplar vermişlerdir. Böylece birinci oturum sona ermiştir.

"Hadislerde Hz. Ali" başlıklı ikinci oturum / ikinci bölüm (ss. 159-273), Hadislerde geçen Hz. Ali ile ilgili rivayetlerin veya Hz. Ali'nin hadisçiliğinin ortaya konulduğu bir bölüm olmuştur. Başkanlığını Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu'nun yaptığı bu oturumda, Doç. Dr. Saffet Sancaklı, Doç. Dr. Ahmet Yıldırım ve Doç. Dr. Ali Aksu'nun tebliğleri, Hz. Ali ve hadis ana başlığına uygun tebliğlerdir. Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir Palabıyık, Hz. Peygamberin Hz. Ali'ye Nasihatlerini ortaya koyarken; Arş. Gör. Ali Ertuğrul, İran'da tıpkı basım olarak yayımlanmış olan Sefine-i Tebriz adlı mecmuada Hz. Ali'ye nispet edilen dualar ve sad-kelimelerle ilgili risaleleri tebliğ konusu etmiştir. Bu bölümde son olarak, Düzgün Şahin'in ikinci oturumu değerlendirdiği müzakeresi bulunmaktadır.

Üçüncü Oturum / Üçüncü bölüm (ss. 275-361), Prof. Dr. Rıza Savaş başkanlığında gerçekleştirilmiştir ve bu oturumun başlığı "İslam Tarihinde Hz. Ali"dir. Daha çok genç araştırmacıların katılımıyla gerçekleştirilen bu oturum, tarihî kaynaklardaki Hz. Ali ilgili rivayetlerin ortaya konulduğu bir bölüm olmuştur. Daha çok Hz. Ali'nin siyasî kimliğinin öne çıktığı bu bölümde, Hz.

Ali'nin Halife seçimlerindeki tutum ve tavrı, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Genç tarafından; Hz. Ali'nin Hz. Osman ile ilişkileri, Arş. Gör. Fatih Topaloğlu tarafından; Hz. Ali'nin vali atamadaki kriterleri ve atadığı valiler, Doç. Dr. Ünal Kılıç tarafından ve Hz. Ali'nin egemenlik anlayışı, Doç. Dr. A. Bülent Ünal tarafından ortaya konulmuştur. Ayrıca İslam'da hurûfî düşüncenin kurucusu kabul edilen Fazlullah-ı Hurûfî'nin Hz. Ali hakkındaki düşünceleri de, Arş. Gör. Hasan Hüseyin Ballı tarafından masaya yatırılmıştır. Tüm bu tebliğlerin değerlendirilmesi Prof. Dr. Abdülhalık Bakır tarafından yapılmıştır.

Dördüncü oturum/dördüncü bölüm (ss. 363-436), Türk ve İslam Edebiyatında Hz. Ali'nin yansımalarına ayrılmıştır. Bu bölüme Prof. Dr. Selahattin Parlador başkanlık etmiş ve Türk-İslam edebiyatı sahasındaki tarihî şahsiyetlerin bazı eserleri ekseninde, Hz. Ali'nin edebiyattaki yeri tartışılmıştır. Dr. Kıyasettin Koçoğlu, İmam Maturidi, Hoca Ahmed Yesevî ve Hacı Bektaş-ı Velî'deki Hz. Ali algısını anlatırken; Doç. Dr. Alim Yıldız, Fuzulî'ye Göre Hz. Ali'yi değerlendirmiştir. Mesnevî'deki Hz. Ali İmajı ise, Prof. Dr. Mehmet Demirci tarafından ortaya konulmuştur. Prof. Dr. Hüseyin Elmalı da Sünnî kaynaklardan el-Mâverdi'nin, *Edebü'd-dünya ve'd-dîn* adlı eseri çerçevesinde Mâverdi'nin Hz. Ali ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Oturumun müzakeresi, Cem Vakfı İzmir Şube Başkanı Veli Güler tarafından yapılmıştır.

“Kelam ve Fıkıhta Hz. Ali” başlığını taşıyan beşinci oturum / beşinci bölüm (ss. 437-513)'e Prof. Dr. Osman Karadeniz başkanlık etmiştir. Bu bölümde İki ana İslâmî disiplin olan Kelam ve Fıkıh alanında Hz. Ali ile ilgili rivayetler tartışılmıştır. Hz. Ali'ye İsnad Edilen İtikadî Yorumların Kelamî Niteliği, Doç. Dr. Galip Türcan tarafından ele alınmış; Yalancı Peygamberlik Olgusu Bağlamında Hz. Ali'nin İstismarı meselesi de Doç. Dr. Abdülgaffar Aslan tarafından ortaya konulmuştur. Sempozyumdaki fıkıh alanındaki tek tebliğ, Doç. Dr. Hüseyin Esen tarafından sunulmuştur. Dr. Esen, “Hz. Ali'nin İslam Ceza Hukuku Alanında Dikkat Çeken Bazı Görüş ve Uygulamaları” adlı tebliğinde, Hz. Ali'nin Hz. Peygamber tarafından Yemen'e kadı olarak gönderilişi ve Hz. Ali'nin zina, zina iftirası, livata cezası, hırsızlık, içki içmek, zındıklık, kısas-diyet gibi konularda verdiği hükümlerden örnekler aktarmıştır. Oturumun müzakeresini, Cem Vakfı divan kurulu üyesi, Mehmet Başpınar yapmıştır.

Altıncı oturum / altıncı bölüm (ss. 515-559), Prof. Dr. Abdülhalık Bakır'ın başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Bu bölüm, “Sosyal ve Kültürel Hayatta Hz. Ali” başlığını taşır. Kur'an ve Hz. Ali, Hz. Ali ve aile, Hz. Ali Cenknâmeleri gibi konuların işlendiği bu bölümde Hz. Ali'nin Kur'an'a yaptığı hizmetler Öğr. Gör. Dr. Ziya Şen tarafından anlatılmıştır. Öğr. Gör. Abuzer Çeragi de Hz. Ali'nin Aileye bakışı ve ailesine karşı davranışlarını ortaya koymuştur. Doç. Dr. Mehmet Atalan ise, Türk Kültüründe Hz. Ali Cenknâmeleri hakkında bilgi vermiştir. Türk milletinin Hz. Ali algısı ve onu kendine has bir üslupla yorumlayarak yeniden dile getirişi, Hz. Ali imajını kendi kahraman prototipine çok yakın buluşu, bu tebliğ ile bir kez daha gözler önüne

serilmiştir.

Kitabın sonuç bölümünü oluşturan değerlendirme oturumu (ss. 561-583), sempozyumda büyük katkıları olan ve sempozyum sürecinde değişik görevler üstlenen kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha çok iki günlük sempozyum sürecinin genel bir müzakeresinin yapıldığı, dilek ve temennilerin ifade edildiği bu bölüme, İzmir İl Müftüsü İbrahim Acar başkanlık etmiştir. Prof. Dr. Ali İhsan Yitik, Fermani Altun, Dr. Hüseyin Tuğcu, Prof. Dr. Hüseyin Elmalı ve Prof. Dr. Ethem Ruhi Fırlalı'nın değerlendirmelerinin yer aldığı bu bölümde, Hz. Ali ile ilgili sempozyumların daha sıklıkla yapılması gerektiği, Alevî ve Sünnî kesimin ancak bu şekilde aralarındaki ihtilafli meselelerde ortak bir kanaate ulaşabilecekleri, Hz. Ali'nin ortak bir payda olduğu ve hepimiz için kendisinde örnek alınabilecek birçok yön bulunduğu gibi görüşler, bu bölümde konuşmacılar tarafından dile getirilen hususlardır.

Sonuçta elimizdeki 583 sayfalık hacimli eser meydana gelmiştir. Eserde bu şekilde ifade edilmese de bizim ayrı birer bölüm olarak gördüğümüz her oturumun başına, o oturumdaki başkan ve tebliğcilerin sûretlerini gösteren birer fotoğrafın konulması, daha önce yayımlanan sempozyum bildiri kitaplarında pek rastlamadığımız bir yeniliktir. Bu durum, fikir ve görüşleri ile bizleri aydınlatan değerli araştırmacıların, şeklen de hafızamızda yer etmesini sağlamış, kendileri ile irtibat kurmak isteyen kişilere yardımcı bir ayrıntı hükmünü itihaz etmiştir.

Müzakerecilerin oturumları değerlendirmesinden sonra söz alan oturum konuşmacılarının, müzakerecilere verdikleri cevaplar da kitaba dahil edilmiştir. Daha çok spontane gelişen bu cevapların satır aralarında ayrıntılı bilgiler de sunulmuştur. Oturum başkanlarının konuşmacılara yaptığı katkı ve sorularını, dinleyicilerden soru ve görüşleriyle tartışmalara müdahil olan akademisyenlerin söz ve ifadelerini de kitapta bulmak mümkündür.

Kitabın büyük bir dikkat ile hazırlandığı, göz zevkimizi fazlaca hırpalamadığı ve böylesine hacimli bir eserde düşülebilecek muhtemel yanlışlardan azami ölçüde kaçınıldığı görülmektedir. Bazı tebliğ metinlerinin sonunda bibliyografya verilirken diğer bazı tebliğ sonlarında verilmemesi, sadece tebliğ başlıklarının ve alt başlıklarının bold yazı karakterleriyle yazılması gerekirken, metin içerisinde bazı tebliğlerde bir takım öne çıkarılmak istenen ifadelerin de bold yapılması, dipnot verme usullerinde farklı yöntemlerin uygulanması –ki henüz ortak bir dipnot verme usulü geliştirilememiştir- kitabın kendi içerisindeki tutarlılığına zarar vermiş olsa da bu durum, tebliğcilerin kendi inisiyatiflerine bir müdahalede bulunulmadığına hamledilebilir. Bazı başlıkların da sayfa sonunda yer alması, şeklen görünümüne zarar verse de, sonuç itibarıyla bu kitap sayesinde, tarihe bir not düşülmüş ve okuyuculara konunun uzmanı akademisyenler tarafından güzel bir kaynak eser sunulmuştur.